

انارستان؛ از شمیران تا دولاب

اناری خانه قوام عبور می کرد اما به دستور مظفرالدین شاه مسیر قنات‌ها به سمت سلطنت آباد تغییر پیدا کرد و باغ اناری اصفهانک به شدت آسیب دید. چند سال بعد یک قنات جدید در اصفهانک حفر کردند، اما باغ اناری شکوه و آبادانی گذشته‌اش را تجربه نکرد.

تغییرات آب و هوایی یکی دیگر از متهمان پرونده نابودی تدریجی باغ‌های انار تهران است. تهران در گذشته چنان خوش آب‌وهوا بود که درختان میوه به سادگی در آن رشد می کردند، اما آلودگی هوا درختانی مثل انار را که به رسیدگی زیادی نیاز دارد از بین برد؛ درختان انار کن و انارستان آرامگاه زرتشتیان در منطقه ۱۴ تهران هم به همین سرنوشت دچار شدند و امروز اثر چندانی از آنها نیست. نقل است که تهران نشین‌های قدیم به خواص درمانی آب انار اعتقاد زیادی داشتند و زمستان‌ها چند قطره آب انار در دهان نوزاد می چکانند تا از گزند بیماری در امان بماند.

و همانطور که از نامش پیداست در مقایسه با انواع دیگر انار شمیرانی شیرین تر بوده است.

باغ اناری تهرانپارس یکی دیگر از مکان‌هایی بود که به واسطه درختان اناری که داشت از شهرت و محبوبیت زیادی بین تهران نشین‌های قدیم برخوردار بود. باغ اناری به هرمز آرش معروف به ارباب‌هرمز که از زرتشتیان و پارسیان هندی بود تعلق داشت و با عنوان باغ یا عمارت هرمز هم شناخته می شد. درختان این باغ هم با گذشت زمان، یکی پس از دیگری از بین رفتند و دیگر کمتر اثری از آنها باقی مانده. باغ اناری تهرانپارس در دهه ۸۰ به بوستان عمومی تبدیل شد و اکنون یکی از تفرجگاه‌های شمال شرقی پایتخت به حساب می آید. اصفهانک هم در سال‌های قدیم یکی از قریه‌های نزدیک به دولاب بود تا حوالی سال ۱۲۸۰ شمسی باغ انار معروفی داشت که به باغ اناری خانه قوام معروف بود. اصفهانک در آن سال‌ها ۳ رشته قنات پر آب داشت که از میان درختان انار باغ

نام: درخت انار

محدوده فراوانی: شمیران، اصفهانک و کن
ویژگی گونه: دارای خواص درمانی

پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها هنوز عطر و طعم انارهای تهران را به یاد دارند. پایتخت تا چند دهه قبل مملو از درختان انار بود که دست بر قضا مشتریان پر و پا قرصی هم داشت اما درختان و باغ‌های معروف انار آرام آرام از حافظه تهران نشین‌ها محو شدند و امروز کمتر نشانی از آنها یافت می شود.

شمیران یکی از مناطقی است که تا ۵۰ سال قبل مملو از درختان انار بود و کشاورزان شمیرانی محصولشان را در بازار سنتی تجریش و در طوافی‌ها می فروختند. انار شمیران چند نوع مختلف داشت اما مشتریان انارهای سیاه‌دانه و شیرین از همه بیشتر بود. انار شیرین قبی هم در این منطقه برداشت می شد که دانه‌های درشتی داشت

حقایق درباره جوز مرغوب جوزستان

نام: درخت جوز

محدوده فراوانی: جماران، دارآباد، نیاوران، درکه، فرحزاد، کن، کندیلیا و...

ویژگی گونه: مثمر و سایه گستر

درخت گردو یا به قول شمیرانی‌ها درخت جوز برای اهالی این گستره نامی آشناست. این نام یادآور درختانی تنومند و پر تعداد است که با شاخه‌های بلندشان روزگاری روی بسیاری از کوچه‌ها و معابر آبادی‌های شمیران سایه می انداختند. اگرچه آبادی‌های شمیران در مسیر توسعه شهر جای خود را به محله‌های شمال شهر داده و باغ‌های انبوه‌شان قافیه را به آپارتمان‌ها و برج‌ها باخته‌اند اما هنوز هم می شود در کوچه‌های جماران و نیاوران از درختان جوز سراغ گرفت؛ درختانی که آخرین یادگارهای انبوه درختان جوز در این محدوده از شمال پایتخت به شمار می روند. پیشینه وجود درخت جوز در شمیران به قرن‌ها پیش برمی گردد. این را می شود نام‌هایی چون جوزستان که هنوز میان اهالی شمیران رایج است استنباط کرد. علیرضا زمانی، تهران پژوه در این باره می گوید: «خیابان‌ها و کوچه‌های جنوب محله جماران، چند دهه پیش، به جوزستان معروف بود. همان معابری که اکنون با ردیف آپارتمان‌ها محاصره شده، سال‌ها پیش ردیفی طولانی از درختان جوز داشت. این درختان سر به آسمان ساییده در محله نیاوران هم به وفور یافت می شد. یکی دیگر از نشانه‌های قدمت این درخت در نیاوران، نامگذاری مسجد قدیمی این محله به مسجد مهدیه جوزستان است که خود نشان از وجود درختان جوز فراوان در نزدیکی مسجد دارد.»

کیفیت محصول جوز شمیران هم زبانزد بود. سیدعلی صالحی، یکی از اهالی قدیمی شمیران، در این باره می گوید: «گردوی شمیران بسیار باکیفیت بود. معروف بود که می گفتند گردوی این گستره بسیار پرروغن است. نشانه فراوانی گردو در شمیران هم این بود که شمیرانی‌ها غذایی به اسم خورش جوز یا همان فسنجان و نیز کالچوش بسیار می پختند. درخت جوز روزگاری از شرق تا غرب شمیران یافت می شد. علاوه بر آبادی‌های نیاوران، دارآباد، جماران، اوین و درکه در غرب این گستره، یعنی در فرحزاد و کن، نیز باغ گردو فراوان وجود داشت. می گفتند گردوی فرحزاد نیز بسیار پرروغن و مرغوب است. هنوز هم در این محله و نیز آبادی کن باغ گردو دیده می شود.»

گل سرسبد بازار بهاره پایتخت

نام: درخت توت

محدوده فراوانی: فرحزاد، طرشت، کن و دهونک
ویژگی گونه: مثمر، سازگاری با اقلیم خشک

درخت توت از معروف‌ترین درخت‌های تهران است. آب‌وهوای قریه‌های تهران بسیار برای این درخت مناسب است.

درخت توت محله کن نه تنها در تهران، بلکه در سراسر کشور شناخته شده و میوه آن در فصل بهار گل سرسبد بازارهای میوه است. حسن درویش، از باغداران قدیمی کن، درباره این درخت می گوید: «درخت توت نخستین درختی است که در بهار جوانه می زند. تا اواسط بهار میوه‌های درخت به بار می نشینند و تا اواسط خرداد و گاه تا اوایل مرداد می توان از درخت آن میوه برداشت کرد. درخت توت در کن بسیار خوب عمل می آید و صدها سال است که بخشی از باغ‌های کن به این درخت اختصاص یافته و

مستوفی الممالک در دوره‌ای که در تهران خبری از ماشین و وسیله حمل‌ونقل موتور نبود توتستانشان را که در دهونک بود نذر مسافران حرم امامزاده داوود(ع) کرده بودند. شیرینی این میوه قوت جانی برای زائران بود تا مسیر سخت و پرپیچ‌وخم جاده امامزاده داوود(ع) را راحت تر بپیمایند.»

هر چند درخت توت بومی کشور چین است، اما به لطف راه ابریشم به ایران آمده و در آب‌وهوای خشک تهران بسیار مورد استقبال قرار گرفته است. در بسیاری از کشورهای از جمله آمریکا درخت توت را تنها برای استفاده از برگ آن برای تغذیه کرم ابریشم کشت می کنند، اما این درخت در اقلیم خشک تهران محصولی بسیار شیرین می دهد که فرآورده‌هایی مانند توت‌خشک، شیر توت، سرکه توت و... نیز از آن تهیه می کنند و سازگاری درخت توت با اقلیم خشک تهران و آفت‌پذیری کم موجب شده این درخت گزینه مناسبی برای فضای سبز تهران باشد.

از آن به نام درخت پربرکت نام می‌برند. برگش غذای کرم ابریشم است و از چوبش برای ساخت تارهای مرغوب استفاده می کنند. میوه‌اش هم حرف ندارد.»

جالب است بدانید شیر «توت سفید» و «مغز کوفک»، ۲ محصول درخت توت است که به دلیل مهارت اهالی کن در تهیه آن در فهرست میراث ناملموس ملی به ثبت رسیده است. امروز بخش عمده‌ای از باغ‌های کن به درخت توت اختصاص پیدا کرده است و بیش از ۴ هزار تن توت سفید از این باغ‌ها برداشت می شود.

قریه‌های بسیاری در تهران توتستان‌های پر بار داشت. دهونک، ده طرشت و فرحزاد درختان توت مرغوبی داشت.

علیرضا زمانی، تهران پژوه، می گوید: «درخت توت، درخت تهران است و مزه‌ای بسیار خاص و شیرین دارد. حتی این درخت در نذر خانواده‌های تهرانی جایگاه خاصی داشته. برای مثال خاندان